

ЧЕТВЪРТ ВЕК

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“

Списание „Литературна мисъл“ навърши четвърт век и от тази година навлиза в своята двадесет и шеста годишнина. Ако си послужим с баналното, но закономерно сравнение, за човека тази възраст е все още само подстъп към зрелостта, а за историята — нищожно малка величина. Ала за краткия срок на съществуването си сп. „Литературна мисъл“ направи достатъчно, за да си извоюва достойно място в развитието на съвременната българска култура, в подема на нашето литературознание и критика през последните десетилетия. И в крайна сметка — да бъде не само плод на априлското извисяване в цялостния обществен живот на България, но и да даде реален принос в реализирането на марксистко-ленинската априлска линия на БКП в областта на изкуството, културата и хуманитарните науки.

Защото — в случая съпадението съвсем не е случайно, а закономерно-симвлично — сп. „Литературна мисъл“ е органично свързано с Април'1956. И нашата годишнина ни припомня друга една годишнина, чествувана преди по-малко от година от целия български народ: двадесет и пет годишнината от историческия Априлски пленум на ЦК на БКП. Едва ли е необходимо да припомняме огромното му значение, потвърдено от възходящото развитие на родината ни през последния четвърт век; едва ли има нужда да подчертаваме огромната му роля за извисяването на социалистическата ни култура, литература и литературознание. Но не можем да не кажем със законна гордост, че сп. „Литературна мисъл“ е в буквалния смисъл на думата рожба на Април'1956. Тази голяма чест — и отговорност — е в основата както на досегашните постижения, така и на новите, качествено по-високи задачи, които си поставя сп. „Литературна мисъл“.

За неговата роля в развитието на нашата литературна наука през последния четвърт век, за приноса му като организатор на българските литературоведи и критици от всички поколения и трибуна за изявата им може да се говори много. Защото исторически факт е, че освобождаването от оковите на догматизма, творческото разкрепостяване и развитие на марксистко-ленинската естетика, литературна теория, история, критика в годините след Априлския пленум протече до голяма степен на страниците на сп. „Литературна мисъл“. Това не е някаква особена заслуга, още по-малко подценяване на направеното от другите литературни издания, а просто доказателство, че единственото у нас специализирано издание за естетика, литературна теория и история се е оказало на висотата на задачите, които са му поставени. Много и много са конкретните им измерения и тук е трудно да се споменат дори главните. Защото това може да бъде системното и задълбочено разработване на теорията на метода на социалистическия реализъм — навярно главната задача в работата на списанието; но може да бъде и новата марксистка интерпретация и оценка на литературното наследство (именно на страниците на сп.

„Литературна мисъл“ получиха нов прочит редица от най-сложните и противоречиви творчески личности в историята на нашата литература, именно тук бе дадено място на задълбочени нови интерпретации на творчеството на великите наши писатели-революционери); а може да бъде и системното разработване на същностни проблеми на теорията на литературата; макар че може да бъде подчертаното внимание, което се отделя на съвременната ни литература с желанието да се анализира развойните ѝ процеси, да се очертаят открояващите се творчески индивидуалности, да се осмисли развитието на отделните литературни родове в сложното им взаимодействие и жанрова дифузия. . .

Но всеки опит да се акцентира върху някои от страните в работата на списанието е безсмислен поради опасността от деформация на представата за мястото и ролята му в развитието на литературната ни наука и критика. А да се обгледа цялостно неговата дейност в последните двадесет и пет години нито е възможно в една кратка статия, нито е особено наложително. Защото независимо от допусканията в някои моменти отделни грешки и слабости преценката за стореното от сп. „Литературна мисъл“ за четвърт век съществуване е налице. И това ни освобождава от необходимостта ние самите да говорим надълго и нашироко за направеното. По-важно е друго — актуалните задачи пред съвременното ни литературознание и критика на настоящия етап от развитието им, пречупени през призмата на възможностите на списанието.

Вероятно нашите читатели са забелязали вече, че в последните години на страниците на списанието се проявяват две тенденции, които на пръв поглед са противоположни, но в същност се допълват взаимно. От една страна, стремеж към по-пълно представяне на съвременната ни литература, към задълбочен анализ на тенденциите в развитието ѝ. От друга страна, все по-нарастващо внимание към хилядолетното единство на българската култура, към цялата многовековна българска литература в тесните ѝ връзки с другите изкуства. Защото желанието на списанието е да намери онзи синтез на историчност и актуалност, който би ни позволил да асимилираме и огромното наследство с оглед на насъщните духовни потребности на съвременността, а същевременно би осигурил и възприемането на съвременния литературен процес в контекста на цялостното развитие на българската литература.

Разбира се, това не означава, че списанието намалява своето внимание към теоретическите разработки — напротив, ред публикации в последните години показват, че и в тази област стремежът на списанието е пак „двупосочен“: от една страна, да се изследват задълбочено поставените проблеми, а, от друга — да се разширява периметърът на проблематиката, да се навлиза системно в „граничните зони“ с други изкуства и научни дейности. Защото интердисциплинарните изследвания не са просто мода на деня, а реална необходимост, произтичаща от характера на развитието на съвременната култура.

Същевременно като орган на Института за литература списанието е било винаги тясно ангажирано с основните насоки в работата му. А, както е известно, голямата задача в настоящия момент е подготвянето и написването на многотомна история на българската литература. Още преди пет години сп. „Литературна мисъл“ откри специална рубрика — Методологически проблеми на литературната история, — пряко насочена към подготовката на многотомната история. Но това съвсем не изчерпва направеното от списанието, още по-малко онова, което предстои: тук трябва да се имат пред вид и публикациите върху т. нар. „бели петна“ в литературната ни история, и опитите да се разгледа по новому творчеството на крупни наши писатели или пък определен литературноисторически проблеми — с една дума, значителна част от дейността на сп. „Литературна мисъл“ е пряко или косвено насочена към изпълнението на тази задача.

Но и това не изчерпва основните насоки в работата на списанието в настоящия момент и с оглед на близкото бъдеще. Защото съществена страна от дейността му е неговата функция на активен посредник между нашата и световната литературна и естетическа мисъл. И тук на първо място за нас е опитът на съветското литературознание и критика, който съвсем не се изчерпва с публикациите под рубриката По страниците на сп. . . . — почти няма книжка без активното участие на съветски автори.

Не по-малко важна е и една друга наша рубрика — Шедьоври на световната естетическа мисъл, — в която се публикуват (най-често за пръв път) върхови постижения на естетическата мисъл от цял свят и от всички времена. Едва ли е необходимо да се доказва важноста на това начинание — защото е ясно, че без познаване и творческо асимилиране на цялостния опит на човечеството в тази област не е възможно да се постигне желаният подем в развитието на литературната наука и критика.

Не можем да отминем и рубриката ни Чуждестранната наука за българската култура. Защото тя е не само израз на все по-голямото признание за българската култура (и в частност литература) в цял свят, но и ценна възможност да видим самите себе си през един нов поглед; и нерядко чуждата рецепция на българската литература ни разкрива неподозирани или недоизследвани нейни аспекти.

Впрочем едва ли трябва да се говори обстойно за насоките в работата на списанието — по-важни са най-общите принципи, от които се ръководи то. И тук веднага трябва да си спомним думите, прозвучали от високата трибуна на XII конгрес на БКП, за състоянието и задачите пред литературната ни наука и критика. Макар и в по-специфичен — с оглед характера на изданието — план, партийната повеля да се отсява зърното от плявата стои и пред сп. „Литературна мисъл“. А това означава и оживяване на дискусияния — в същностния смисъл на думата — дух на списанието, и извисяване на класово-партийния критерий.

Така неусетно стигаме до онази точка, в която настоящето се прелива в бъдещето, а досегашните постижения — в нови изисквания. А четвъртвековната дейност на сп. „Литературна мисъл“ е гаранция, че то ще изпълни и новите задачи, оставайки — както винаги — воин на партията на идеологическия фронт.

Литературна мисъл